EBÛ AMR DÂNÎ

Tefsîr, kırâat, hadîs, nahiv ve Arabî ilimler ve Mâlikî fıkıh âlimi, şâir. Künyesi Ebû Amr olup ismi Osman bin Saîd bin Ömer'dir. Emevîlerin azâdlı kölelerinden olduğu için Emevî, Kurtuba'ya nisbetle Kurtubî, doğduğu ve yerleştiği yer olan Dâniye'ye nisbetle de Dâni denildi. Önceleri "İbn-i Sayrafi" diye, sonraları Dânî nisbetiyle meşhûr oldu. 371 (m. 981) yılında doğdu. 444 (m. 1052) yılında doğduğu yer olan Dâniye'de vefât etti. Cenâzesine kalabalık bir cemâat iştirâk etti. Dânîye sultanı hürmetinden cenâzesinin önünde yürüdü.

Onbeş yaşında kendi memleketinde ilim tahsiline, başlayan Ebû Amr Danî, yirmialtı yaşında iken Dânîye'den doğuya gitmek niyeti ile ayrıldı. Kayrevân ve Mısır'a gitti. Mekke'ye gidip hac etti. Endülüs'e geri döndü. Sarakosta'da (şimdi Saragossa) yedi sene kaldı. Daha sonra Kurtuba'ya gitti. Oradan da ayrılıp Dâniye'ye yerleşti. Gitmiş olduğu ilim merkezlerinde birçok âlimden ilim öğrendi. İbn-i Mücâhid'in "İhtilâf-üs-seb'a"sını, Kâhire'de en büyük hocası Kâtib Ebû Müslim Muhammed bin Ahmed'den okudu.

Ondan kırâat ve hadîs ilimlerini öğrendi. Kurtuba'da Abdülazîz bin Ca'fer Fârisî ve diğer âlimlere kırâatini dinletti. Ayrıca Ebû Hasen bin Galebûn, Halef bin Hakan Mısrî ve Ebû Feth Fâris İbni Ahmed'den kırâat dersleri aldı. Ahmed İbni Fâris Abkısî, Abdurrahmân bin Osman Kuşeyri, Hâtim bin Abdullah Bezzâz, Muhammed bin Halîfe bin Abdülcebbâr, Ahmed bin Ömer bin Mahfûz Hîrî, Ebû Abdullah bin Ebî Zemaneyn, Abdülvehhâb bin Münir Mısrî, Ahmed bin Feth bin Ressân, Abdurrahmân bin Ömer bin Nehhâs Mısrî, Ebü'l-Hasen Ali bin Muhammed Kâbisî ve daha birçok âlimden ilim öğrenip, Hicaz, Mısır, Magrib ve Endülüs âlimlerinden icâzet (diploma) aldı.

Hicaz'ın batısındaki bütün ilim merkezlerini dolaşıp, oralarda yıllarca kalarak ilim tahsil eden ve Hicaz'da doğudan gelen âlimlerle görüşüp bilgilerine yeni bilgiler katan Ebû Amr Dânî, duyduğunu yazar, yazdığını ezberler ve ezberlediğini unutmazdı, Arabî ilimlerin hepsinde âlimdi. Kur'ân-ı kerîmin bütün kırâat şekillerine ve inceliklerine vâkıftı. Endülüs'te, onun bizzat insanlara okuyarak ve ayrıca talebeleri vâsıtasıyla yaydığı kırâatle yıllarca Kur'ân-ı kerîm okundu.

Duyduğu hadîs-i şerîfleri yazar ve yazdıklarını ezberlerdi. Yüzbin hadîs-i şerîfi râvileriyle birlikte ezberleyerek hâfız oldu. İnsanlara, yalnız Allahü teâlânın rızâsını kazanmak için yıllarca hadîs-i şerîf okuttu, öğretti. Ehli olmayana ilmini vermezdi. Sapık olup, doğru yola gelmeye kabiliyeti olmayanları sevmez, çok ilim sâhibi de olsa ondan ilim almanın "Çöplükten yiyecek toplamak gibi" olacağını söylerdi. Bu yüzden yanlış görüşleriyle Ehl-i sünnet'ten ayrılan İbn-i Hazm'la çok münâzaralar yaptı. Halk içinde onu rezil ederek, sapık fikirlerinin yayılmasını önledi.

O, vaktinin insanlarına Allahü teâlânın bir lütfu idi. İlim sahiplerinin bütün meselelerini çözer, sorulan sorulara verdiği cevaplarda, o husûsta o zamana kadar ne bildirildi ise, en sağlam kaynaklardan delîl getirerek anlatırdı. Delîl getirdiği sözü, senetleriyle ilk söyleyene kadar götürürdü.

Her ilimde mahir ve ma'rifet sahibi olan Ebû Amr Dânî, alçak gönüllü, iyi huylu, güzel ahlâklı idi. Dünyâya ehemmiyet vermezdi. Harama düşerim korkusuyla şüphelileri terkeder, mübahların da birçoğuna i'tibâr etmezdi. Allahü teâlânın sevgili kullarından olup, duâsı reddolunmazdı.

Ebû Bekr bin Fasih, Ebû Züvvâd Müfrec-i Fetâ ve İkbâlüddevle, Ebü'l-Hüseyn Yahyâ bin Ebî Zeyd, Ebû Hüseyn bin Tennâr, Ebû Bekr Muhammed bin Müfrec, Ebül Hasen Ali bin Abdurrahmân bin Dûş, Ebû Dâvûd Süleymân bin Neccâh, Ebû Abdurrahmân, Muhammed bin Mezâhim, Ebû Ali Hüseyn bin Ali bin Mübeşşîr, Ebü'l-Kâsım Halef bin İbrâhim Tulaytulî, Ebû İshâk İbrâhim bin Ali ve daha birçok âlim kendisinden ilim öğrenip rivâyette bulundu..

Ayrıca; Ahmed bin Muhammed bin Abdullah Havlanî ve Ahmed bin Abdülmelik bin Ebî Hamza Mersi kendisinden icâzetle ilim aldılar. Bu âlimler de hocaları gibi, yalnız Allahü teâlânın rızâsı için ilim öğrenip, öğretmeye ve insanları Cehennem ateşinden kurtarmaya gayret ettiler. Onların va'z ve nasihatleri, öğrettikleri ilimler, örnek olan güzel huyları, adâletli hükümleri, cihâda ve emr-i ma'rûf nehy-i münkere teşvikleri vesilesi ve bereketi ile, yıllarca sapık fikirli kimseler söz söyleyemedi. Bu sayede zâlim haçlı orduları Endülüs'e giremedi. Ne zaman ki, sapık fikirler yayılmaya, insanlar, fısk ve küfre doğru yuvarlanmaya başladı, o zaman haçlı orduları da kapılara dayandı. Hezimet kaçınılmaz oldu.

İbn-ül-Cezerî'nin hakkında: "Onun kitabına bakan, derece ve büyüklüğünü, Allahü teâlânın onu kuvvetlendirdiğini ve güçlendirdiğini anlar" buyurduğu Ebû Amr Dânî, yüzyirmiye yakın kitap yazdı. "Câmi-ül-beyân fil-kırâat-is-seb'a" adlı eserinde kırâat-ı seb'anın (yedi kırâat imamının) meşhûr ve garîb tarîklerini yazdı. Kırâat-ı seb'a imamlarından İmâm-ı Nâfi'nin râvilerinden Osman bin Saîd Misri'nin (Verş) kırâati hakkında "İ'câz-ül-beyân fî kırâati verş" isimli kitabı, küçük bir cild hâlinde "Telhis fî kırâat-ı verş", "Kitâb-üt-teysîr", "Kitâb-ül-muknî'fi resm-il-mushaf", Şa'z kırâatlar hakkında bilgi veren "Kitâb-ül-muhtevâ fıl-kırâat-il-şevvâz" "Kitâb-ül-ercûze fî usûl-üs-sünne", kırâat âlimlerinin hayatları hakkında bilgiler verdiği dört cildlik "Tabakât-ül-kurrâ ve ahbârühüm", "Kitâb-ül-vakf vel-ibtidâ", yirmi cüz hâlinde Nâfi' kırâatinin ihtilâfları hakkında "Temhid", kırâat-ı seb'a hakkında "İktisâd", verş kırâati hakkında "El-Lâmât verrra'ât", "Kitâb-ül-fiten", "Kitâb-ü mezheb-il-kurrâ"; "El-Feth vel-imâle" ve cüzler hâlinde birçok kitapçıklar Ebû Amr Dânî'nin eserleri arasındadır.

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Mu'cem-ül-müellifîn cild-6, sh. 254

2) Tezkiret-ül-huffâz cild-3, sh. 1120

3) Şezerât-üz-zeheb cild-3, sh. 272

4) Miftâh-üs-se'âde cild-2, sh. 47

5) Ed-Dîbâc-ül-müzehheb sh. 188

6) Tabakât-ül-müfessirîn cild-1, sh. 373